

“ Den totale kontakten med samfunnet omkring har aldri vært så omfattende som nå. ”

INNHOOLD

■ Forord	5
■ Tilbakeblikk og utsyn	6
■ Språkrådets utfordringer	8
■ Språkdagen 2007	9
■ Språkprisen	10
■ Rådgivning og informasjon	12
■ Rettskrivning, ordbøker og ordlister	15
■ Norsk språk og IKT	18
■ Terminologi og fagspråk	19
■ Skole og undervisning	20
■ Høyere utdanning og forskning	22
■ Lov om målbruk i offentlig teneste	24
■ Språktjenesten for statsorganer	25
■ Stedsnavn	26
■ Nordisk samarbeid	27
■ Sekretariatet	29
■ Fagrådene	30
■ Stedsnavntjenesten	31
■ Budsjett og regnskap	32
■ Vedtekter for Språkrådet	33

«I 2007 ble det tatt imot rundt 8000 henvendelser fra publikum, det høyeste tallet vi har registrert hittil.»

FORORD

I 2007 ble den ytre og indre omdanningen av Språkrådet fullført. De fire fagrådene kom i arbeid, og i sekretariatet gikk fagkoordinator og informasjonssjef inn i sine nyopprettede stillinger. Staben som arbeider i språktjenesten for statsorganer, kom dette året opp i fem. Det siste som kom på plass, var logo og grafisk profil for Språkrådet.

Vedtaket høsten 2007 om å gå i gang med en revisjon av rettskrivningen i nynorsk fikk mye presseomtale og skapte debatt. Stortingsmeldingen om språk, som kommer i første halvdel av 2008, vil drøfte spørsmål som gjelder nynorsknormen.

Fagrådet for samfunn og høyere utdanning forberedte og gjennomførte i 2007 den første Språkdagen. Arrangementet fikk god oppslutning og bred medieomtale. Språkrådets første pris for sakprosa ble da delt ut.

I oktober ble Tora Aasland utnevnt til statsråd i Kunnskapsdepartementet med ansvar for forskning og høyere utdanning, og hun gikk derfor av som styreleder i Språkrådet. Nestleder Magni Øvrebotten fungerte som leder ut året.

Oslo, september 2008

Ida Berntsen
styreleder

Sylfest Lomheim
direktør

TILBAKEBLIKK OG UTSYN

Språkrådets visjon er at norsk skal være et fullverdig og samfunnsbærende språk i all overskuelig framtid. Dette er naturligvis en svært ambisiøs kulturpolitisk målsetting, og om en skal ha mulighet til å virkeliggjøre en slik visjon i årene som kommer, forutsetter det at Stortinget i handling og samfunnet ellers i holdning og handling verdsetter å ha et velfungerende norsk skriftspråk. At det like etter tusenårsskiftet ble bestemt å endre Norsk språkråds organisasjon og arbeidsmåte, må sees i dette perspektivet.

Derfor har omdanningen av Språkrådet like fra starten i 2004 gått langs to linjer – den ene har vært å forberede en dreining av språkpolitikken mot mer strategisk arbeid, den andre har vært å bygge opp en mer synlig og utadvendt profil. Utredningen *Norsk i hundre!*, som ble presentert i oktober 2005, har vært et sentralt grunnlagsdokument, også i 2007, for departementets arbeid med stortingsmeldingen om norsk språk som kommer i 2008.

Direktøren har for øvrig også i 2007 lagt mye vekt på foredrag og annen kontakt med publikum og offentlig-

Foto: Marte Vike Amesen / VG / Scanpix

Språkrådets språktjeneste for statsorganer og Fornyings- og administrasjonsdepartementet har i 2007 samarbeidet om å forbedre språket i offentlige brev og skjemaer. På bildet: Språkdirktør Sylfest Lomheim og fornyingsminister Heidi Grande Røys.

heten for å synliggjøre de språklige utfordringene vi står overfor. Men ingen ting i 2007 illustrerer bedre de to linjene i omdanningen enn igangsettingen av fagrådene. Vedtaket i 2006 om å etablere fire fagråd med eksterne representanter oppnevnt av styret ble satt ut i livet, og i februar 2007 ble fagrådene lansert på et åpent seminar med presse til stede og med foredrag av statsråd Trond Giske. De fire fagrådene har hvert sitt strategiske område som de skal arbeide innenfor. Parallelt med forberedelsen av fagrådene har Språkrådets sekretariat fått styrket staben med i alt fem rådgivere som utelukkende skal arbeide med å forbedre språkbruken i statens organer. Det betyr at Språkrådet på slutten av året 2007 har 30 personer på lønnslista (da er også de fem stedsnavnsekretærene regnet med).

Språkdagen, som skal være en årviss dagskonferanse om et aktuelt språktema, ble arrangert i november. Etter noen års pause ble språkprisen for god sakprosa delt ut igjen. Denne prisutdelingen skal bli et fast innslag under avslutningen av Språkdagen.

Rent organisatorisk kom den siste brikken på plass i oktober 2007 ved at informasjonssjefen da begynte i sitt arbeid. Dette innebærer at Språkrådets sekretariat fra og med høsten 2007 har en ledergruppe som består av direktør, administrasjonssjef, informasjonssjef og fagkoordinator.

Ved utgangen av 2007 kan en si at både den organisatoriske og strategiske omleggingen av Språkrådet som ble påbegynt i 2004, er slutført. Om eller hvordan bokmål og nynorsk i samfunnet har blitt styrket i løpet av denne omleggingen, er ikke så lett å si. Men slik det nye Språkrådet framstår ved utgangen av 2007, må en tro at organisasjonen nå står bedre rustet til å arbeide med språkpolitiske utfordringer enn før.

Rådgivningstjenesten, der Språkrådet daglig svarer muntlig eller skriftlig på spørsmål fra publikum, er stadig en omfattende virksomhet. I 2007 ble det tatt imot rundt 8000 henvendelser fra publikum, det høyeste tallet vi har registrert hittil. Når mange henvendelser også inneholder mer enn ett spørsmål, sier det seg selv at tallet på besvarte spørsmål er vesentlig høyere. Dessuten har 2007 vært det første året med tilnærmet full besetning på den nyopprettede språktjenesten for statsorganer. De svarer på

spørsmål fra statlig ansatte som del av sin veiledning og hjelpetjeneste, og i 2007 begynte en å føre statistikk for rådgivningen i stastjenesten. Den totale kontakten med samfunnet omkring har aldri vært så omfattende som nå, og tallet på henvendelser fra publikum og det offentlige til sammen ligger i 2007 nær ti tusen.

Blant de fagsakene styret behandlet i året som gikk, er det naturlig å trekke fram to. Den ene var et notat om satsing på terminologi og fagspråk som ble sendt til departementet som et innspill. Dessuten ble det høsten 2007 bevilget støtte til utarbeiding av brannfaglig terminologi. Den andre saken gjaldt nynorsk rettskriving. Et enstemmig styre vedtok i september å sette i gang et arbeid med å revidere nynorsk. (Bokmålet fikk godkjent en revidert rettskriving i 2005.) Siktemålet er en noe enklere og mer brukervennlig norm, uten klammeformer. Selve arbeidet var planlagt satt i gang i løpet av 2008, men ble utsatt på grunn av at departementet først ville drøfte saken i stortingsmeldingen om språkpolitikk.

SPRÅKRÅDETS UTFORDRINGER

Selv om omdanningen som startet i 2004, nå er avsluttet, bør Språkrådet være en språkpolitisk etat som endrer seg i takt med signal fra departementet og vedtak i Stortinget. Samtidig skal en også være lydhør overfor publikum og følge med i det som skjer i det norske språksamfunnet.

Språkrådets egen kompetanse er en avgjørende faktor, og kompetansebygging gjennom rekruttering og personalutvikling blir viktig i årene som kommer. En skal heller ikke se bort fra at Språkrådet kan få tildelt utvidede oppgaver av storting og departement i nær framtid. I dag har Språkrådet ansvaret for å være det statlige rådgivingsorganet når det gjelder norsk språk. Viss Språkrådet skulle få ansvaret for å være rådgivingsorgan for språksamfunnet vårt som sådan, ville det innebære noe helt annet – som følge av den flerspråkligheten landet har fått i løpet av den siste generasjonen. Et slikt mandat og en

slik situasjon ville få konsekvenser for både ressurser, kompetansebehov og arbeidsmåte.

Språkrådet må legge mye arbeid i den utadrettede virksomheten. Å påvirke holdningene til norsk er avgjørende for norskens framtid, og for å få det til må Språkrådet og det vi står for, være mest mulig synlig i hele samfunnet. Når rettskrivingsreformen også for nynorsk er gjennomført om forhåpentligvis ikke altfor lenge, blir Språkrådets viktigste roller å stimulere språkbevisstheten, gi råd om språkbruk, sette i gang språkstyrkende tiltak – gjerne sammen med andre samfunnsaktører – bygge allianser og etablere samarbeid med forvaltning, utdanning og arbeidsliv.

Språkteknologi og fagspråk og terminologi er nøkkelfaktorer for å ta vare på norsk som fullverdig brukspråk, og disse feltene må få spesiell oppmerksomhet.

Styret 2007 (oppnevningsperiode 4. juli 2006 til 1. januar 2010)

Tora Aasland, bm. (leder til 18. oktober 2007)

Magni Øvrebotten, nyno. (nestleder; fungerende leder fra 18. oktober 2007)

Ola Breivega, nyno. (ansattrepresentant til 1. oktober 2007)

Marit Hovdenak, nyno. (ansattrepresentant fra 1. oktober til 31. desember 2007)

Jan Olav Fretland, nyno.

Tor Fuglevik, bm.

Ottar Grepstad, nyno.

Silje Solheim Karlsen, bm.

Varamedlemmer:

Jan Hoel, bm. (ansattrepresentant)

Lars Rottem Krangnes, nyno. (for Fretland, Grepstad og Øvrebotten)

Helene Uri, bm. (for Fuglevik, Solheim Karlsen og Aasland)

(Fra 2008 til 1. januar 2010 går Jan Hoel inn som ansattrepresentant i styret med Marit Hovdenak som varamedlem.)

SPRÅKDAGEN 2007

I 2007 ble konferansen «Språkdagen» arrangert for første gang. Målet er å gjøre denne tilstelningen til en årviss foreteelse. Temaet er norsk språk, og problemstillingene vil skifte fra år til år. Planleggingen skal gå på omgang mellom fagrådene i Språkrådet.

Det var fagrådet for samfunn og høyere utdanning som hadde ansvaret for den første språkdagen som gikk av stabelen i Oslo den 15. november. På programmet stod «Norsk språk under press», med underoverskriften «Tek engelsk over i forskning, høgare utdanning og næringsliv?». Dette temaet, framtiden for norsk som bruksspråk i den akademiske verden og i næringslivet, er blitt mer og mer aktuelt det siste tiåret, som følge av den økonomiske globaliseringen og internasjonaliseringen av universitetspolitikken gjennom Bologna-prosessen.

Forskningsminister Tora Aasland åpnet konferansen, som samlet over 300 tilhørere. Hovedbolkene var nordiske språk under press, internasjonalisering, bruk av engelsk i forskning og høyere utdanning og bruk av engelsk i norsk næringsliv.

Under det første punktet gav gjester fra Danmark, Sverige og Island samt den norske språkdirektøren et innblikk i situasjonen for nasjonalspråket i akademia i fire nordiske land. Så fulgte en kritisk innledning om internasjonalisering og språkbruk, før det ble lagt fram en undersøkelse av språkvalg i hovedfags- og mastergradsoppgaver. Representanter for tre av universitetene deltok deretter i en ordveksling om språkbruk og språkpolitikk i universitets- og høgskolesektoren. I den siste programbolken ble det vist en video om engelsk i reklame i et sentralt butikkstrøk i Oslo, og en meningsmåling om norsk og engelsk i næringslivet ble presentert, før administrerende direktør i Næringslivets Hovedorganisasjon, Finn Bergesen jr., holdt et innlegg der han gav råd om språkbruk til norske bedrifter og blant annet anbefalte norsk i stillingsannonser som henvender seg til et norsktalende publikum.

Etter de temaforankrede innslagene på konferansen ble Språkprisen for sakprosa delt ut.

Språkdagen 2007 fikk betydelig dekning i pressen og etermediene. Arrangementet ble støttet av Institusjonen Fritt Ord.

Foto: Damir Cvetojevic

SPRÅKPRISEN

Språkprisen, en pengesum på 50 000 kroner, ble i 2007 tildelt forfatteren Karin Sveen.

Språkprisen deles ut for fremragende bruk av norsk i sakprosa, som en del av Språkrådets arbeid for å fremme og styrke det norske språkets stilling. Kandidater til prisen kan komme fra alle samfunnsområder, og prisen kan gå til en person, institusjon, bedrift eller organisasjon. Juryen består av Ove Eide (leder), Karianne Bjellås Gilje, Sissel Benneche Osvold og Unn Røyneland.

Juryen skrev dette i begrunnelsen for tildelingen av Språkprisen for 2007:

Prisen «vert gitt til ein person eller institusjon som har merkt seg ut med framifrå bruk av norsk i sakprosa. Prisen for 2007 går til ein forfattar som skriv ypparlege sakprosatextar med språkleg spenst og presisjon. Karin Sveen har ein stor produksjon både som essayist og som skribent, bokmeldar og spaltist i fleire aviser, og sakprosaen hennar er framifrå. Både i dei korte og dei lengre formata maktar ho å uttrykkje kompliserte tankar og teorian presist og velformulert.

Frokost med fremmede (2005) er den tredje essaysamlinga hennar sidan 1997, og saman med *Klassereise* frå 2000 er essaysamlingane klare høgdepunkt i forfatterskapen.

Den siste sakprosa-boka til Sveen har undertittelen *Ei bok om tilhørighet* og blei til under eit studieopphald i California. Sveens refleksjonar omkring tilhørslse er skrivne mot eit samfunnsmessig – og personleg – bakteppe prega av mobilitet, oppbrot og forandring. Dermed

skriv ho seg også inn i sentrale problemstillingar knytte til det moderne samfunnet. Gjennom studieopphaldet i USA viser det velkjende norske seg i nye former.

Som essayist merkjer Karin Sveen seg ut som ein svært språkmedviten forfattar. Dette kjem til syne både i refleksjonar kring språk, identitet og litteratur – og gjennom eigen språkleg praksis der arven frå hedmarksdialekten ligg i botnen.

Essaya hennar sameinar i sjeldan grad personleg erfaring med teoretisk innsikt, utan at teorien får dominere. Fagtermar vert ikkje definerte på tradisjonelt vis, men er skrivne inn i og viste fram gjennom personlege erfaringar. Slik får teoretiske omgrep og innsikter meining utan å verke framandgjerande.

Karin Sveen er bokmeldar og spaltist i mellom anna Klassekampen og i *Dag og Tid*. Her viser ho at ein god skribar gjerne også er ein god lesar. Ho meistrar på framifrå vis det knappe formatet som avisene gjev – i begge dei to norske målformene.

Den essayistiske forfatterskapen til Sveen er prega av glede over lesing og kunnskap og peikar mot ei dannelsereise der målet med utdanning er å kunne delta i dei store samtalene i samfunnet. Essayet skal reflektere og skape undring, sa forfatteren i eit intervju då boka kom ut – det skal verken vere sleggje eller teskei. Dette er ein treffande karakteristikk av Sveens eigne essay. Med si reflekterte og undrande holdning set ho lesarens tankar i rørsle, stadig overraskande, utfordrande, stimulerande. Språkprisen 2007 går til ein av vår tids mest sentrale norske essayistar.»

Karin Sveen ble tildelt Språkprisen 2007 av fungerende styreleder i Språkrådet, Magni Øvrebotten.

RÅDGIVNING OG INFORMASJON

Rådgivning

Sekretariatet i Språkrådet svarer daglig på språkspørsmål som kommer i e-post og på telefon. Telefontiden er 5 ¼ time per dag. Det er ikke mange som sender språkspørsmål i vanlige brev lenger. I 2007 ble det svart på omkring 4050 e-poster og 3500 telefoner med språkspørsmål. Dette er en liten økning fra 2006 i begge kategorier. Økningen i e-postsvar kommer særlig av at språktjenesten for statsorganer ble bygd ut i 2007. Innenfor denne tjenesten var det en markert økning i antall e-poster fra første til andre halvår.

Sammenlagt var tallet på statistikkførte henvendelser i 2007 ca. 7550. I hver henvendelse er det ofte flere spørsmål, slik at tallet på enkeltspørsmål er atskillig høyere, kanskje 10 000–12 000.

De som henvender seg til sekretariatet med språkspørsmål, er privatpersoner og folk som arbeider i offentlig forvaltning, i forlag, i reklamebransjen og i næringslivet ellers. En god del skoleelever og studenter ringer og skriver, dessuten lærere og journalister. Mange sender positive tilbakemeldinger på svarene de får fra Språkrådet.

År	Telefoner	E-poster	Sum henvendelser
2005	3180	3640	6820
2006	3200	3800	7000
2007	3500	4050	7550

Tabell: Henvendelser til svartjenesten i Språkrådet

Rådgiver Jostein Stokkeland svarer på spørsmål fra publikum.

Arbeidet med å utvikle en database for spørsmål og svar har gått videre i 2007. Det er utviklet en databasestruktur, og 20 000 spørsmål med svar er lagt inn i databasen. Materialet skal bearbeides videre. Det har vært møter med de andre nordiske språknemndene om databasene deres.

Grafisk profil

I 2007 ble det for første gang utarbeidet en grafisk profil for Språkrådet. Profilen består av en logo i ulike varianter, skrifttyper, farger og mønster. Det er laget en profilhåndbok som beskriver hvordan den grafiske profilen skal anvendes. Den grafiske profilen ble introdusert på konferanse- og profilmateriellet under Språkdagen i november. Arbeidet med å innføre den grafiske profilen i Språkrådets publikasjoner og på nettstedet føres videre i 2008.

Nettsider

I 2007 hadde nettstedet til sammen 1 225 000 besøk av 540 000 enkeltbrukere. Tallene er omtrent som i 2006, men tallet på enkeltbrukere har økt noe. I 2005 var det 690 000 besøk og 340 000 enkeltbrukere. Brukerne var i 2007 innom til sammen 5 millioner sider, mot 4,5 millioner i 2006. I snitt varer hvert besøk vel tre minutter.

I november 2006 ble det satt i gang arbeid for å gjøre nettstedet bedre tilgjengelig for blinde og svaksynte. Arbeidet ble fullført i 2007.

Redaktør for nettsidene var Jon Grepstad.

Periodiske publikasjoner

Språknytt kom ut med fire nummer, hvert av de fire numrene ble trykt i 25 000 eksemplarer. Abonnementet er gratis. I tillegg til papirutgaven publiseres *Språknytt* også elektronisk på Språkrådets nettsted (i pdf- og html-format). Svein Nestor og Åsta Norheim er redaktører.

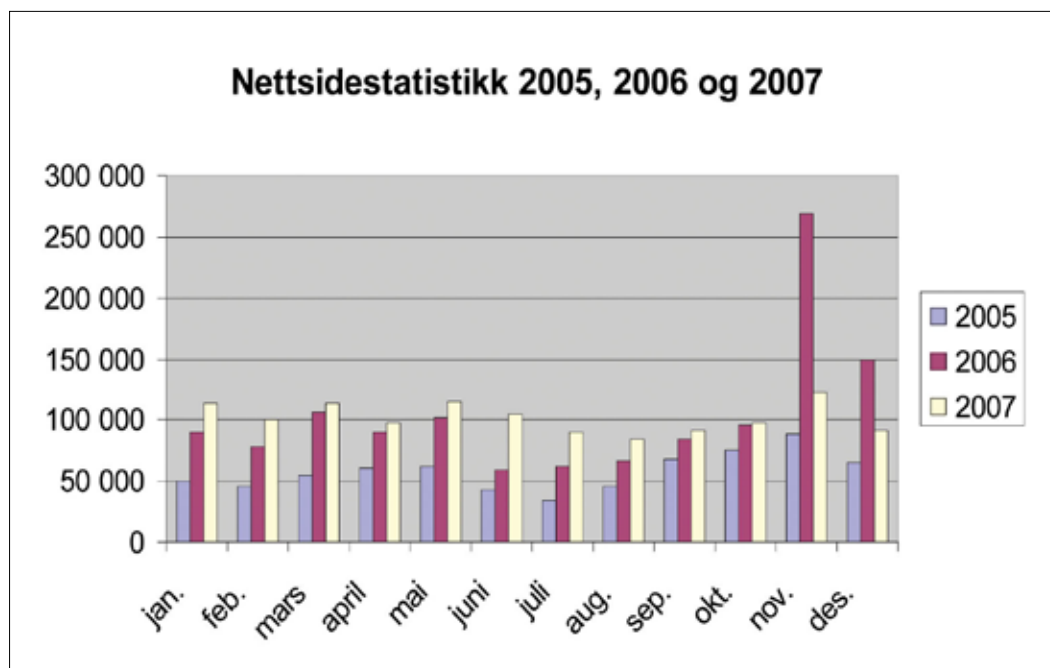
Også *Statsspråk* – bladet for godt språk i staten – kom ut med fire nummer i 2007. Opplaget var 18 500, og abonnementet er gratis. Redaktør for *Statsspråk* er Jostein Stokkeland.

Diplom for godt navnevevt

Fem bedrifter i Telemark, Vestfold og Buskerud ble hedret for godt navnevevt dette året.

Diplomutdelingen er et ledd i kampanjen mot unødvendig bruk av engelsk i norsk, og det er en oppmuntring til bedrifter som har valgt gode norske navn på virksomheten sin.

Mediedekningen av utdelingen var god, og diplomene ble svært godt mottatt av lokalmiljøet og vinnerne selv:

Figur: Besøk på Språkrådets nettsted

Rett og Rimelig (advokatfirma), Tanngarden (tannlegesenter), Kreative Typer (grafisk firma), Monicas Stoppested (møbelprodusent) og Skrågata (restaurant).

Medieomtale

Meltwater News' elektroniske nyhetsovervåking fanget i 2007 opp til sammen 624 omtaler av Språkrådet eller Språkrådets direktør, mot 595 året før. Omtale i riksmidier utgjorde 44 % av de samlede nyhetsmeldingene. Flest omtaler var det i *Ung.no* (35), *Aftenposten* (21), *Stjørdalens blad* (13), *Dagsavisen* (12), *Siste.no* (12), *Bergens Tidende* (11), *Porsgrunns Dagblad* (11), *Smaalenenes Avis* (11), *Nettavisen* (10), *NRK* (10), *Firda* (10), *Fædrelandsvennen* (10) og *Rana Blad* (10).

Språkspalte i *Norsklæreren*

Språkrådet har en spalte i bladet *Norsklæreren*, utgitt av Landslaget for norskundervisning. Her ble det i de fem

numrene i 2007 orientert om talemålsprosjektet UPUS, om ungdomsspråk og slang og om sammenfallet av sj- og kj-lyden. Språkrådet skrev videre om hvilke utfordringer skolen møter når elever og lærere av ulik hudfarge omtales og tiltales.

To viktige språklige elevrettigheter ble også omtalt. Fra 1. august 2007 krever opplæringsloven at administrativ programvare (tekstbehandlingsprogram, rekneark, databaseprogram og presentasjonsprogram) i skolen skal være i parallellutgaver. (Jmfør årsmeldingen fra 2006, s. 12.) Det er skoleeierens ansvar å se til at elevene får slikt program på sin målform. Det er videre fylkeskommunens ansvar å se til at de videregående skolene bare bruker læremidler som finnes i parallellutgaver – både papirbaserte og digitale.

RETTSKRIVNING, ORDBØKER OG ORDLISTER

Bokmålsordboka og Nynorskordboka

Både *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* foreligger nå i oppdaterte utgaver med rettskrivningsendringene fra 1. juli 2005. *Bokmålsordboka* kom med tredje utgave i 2005, og *Nynorskordboka* kom med fjerde utgave i 2006. I tillegg til bokversjonene foreligger bøkene også tilgjengelig på Internett på <http://www.dokpro.uio.no/ordbok-soek.html>.

Fjerdeutgaven av *Nynorskordboka*, ved redaktørene Anne Torunn Engø, Marit Hovdenak og Dagfinn Worren, fikk Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforenings ordbokpris for 2007.

Norsk ordbank

Språkrådet er representert i styret for *Norsk ordbank*, en elektronisk database som består av leksikalske enheter i grunnform tilkoplede alle bøyingsformer for hver enhet, såkalte fullformer.

Norsk ordbank er i dag i bruk i de elektroniske versjonene av *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*, som er allment tilgjengelige på nettet. Fullformsordlister er solgt til noen firmaer, se årsmeldingen fra 2006, s. 8, mens Norsk ordbank er fritt tilgjengelig for forskning.

På grunn av manglende økonomiske midler er ikke språkmaterialet i *Norsk ordbank* oppdatert etter rettskrivningsendringene i 2005. En søknad til Kultur- og kirkedepartementet i 2006 om midler til nødvendig oppdatering førte ikke fram, men styret i Språkrådet vedtok å sette av kr 325 000 på 2007-budsjettet til oppdatering av *Norsk ordbank*, og Universitetet i Oslo satte av kr 100 000. Arbeidet med oppdatering kom i gang høsten 2007, og det skal fullføres i 2008.

Godkjenning av ordlister

Språkrådet skal i henhold til opplæringsloven § 9-4 godkjenne ordlister til skolebruk. I 2007 var det inne til godkjenning nytt opplag av én bokmålsordliste.

Godkjente ordlister 2005–2007 (etter 1. juli 2005)

Dette er ei liste over alle norske ordlister og ordbøker som er godkjent til skolebruk etter 1. juli 2005. Disse ordlistene og ordbøkene følger gjeldende rettskrivning:

Bokmål

Bjarne Berulfsen og Einar Lundeby: *Aschehougs ordlister. Bokmål*. 11. utg. Aschehoug 2006. For vgs. ISBN-13: 978-82-03-33181-7 ISBN-10: 82-03-33181-5

Dag Gundersen: *Gyldendals bokmålsordliste for barnetrinnet*. 2. utg. Gyldendal 2006. (Ordlister med tilbehør for barnetrinnet). ISBN-13: 978-82-05-34696-3 ISBN-10: 82-05-34696-8

Dag Gundersen: *Gyldendals bokmålsordliste for ungdomstrinnet*. Gyldendal 2006. (Ordlister med tilbehør for ungdomstrinnet). ISBN-13: 978-82-05-34697-0 ISBN-10: 82-05-34697-6

Dag Gundersen: *Gyldendals bokmålsordliste for den videregående skolen*. 3. utg. Gyldendal 2007. ISBN 978-82-05-37874-2

Håvard Hjulstad og Lars Sødal: *Ordbok for grunnskolen. Med ordforklaringer, synonymer og fulle bøyingsformer. Bokmål*. 5. utg. Det Norske Samlaget 2005. ISBN-13: 978-82-521-6394-0 ISBN-10: 82-521-6394-7

Håvard Hjulstad og Lars Sødal: *Bokmålsordliste. Ordbok for skoleverket*. 2. utg. Det Norske Samlaget 2005. ISBN-13: 978-82-521-6655-2 ISBN-10: 82-521-6555-8

Alf Erling Knappen og Arnold Thoresen: *Ordlister for barneskolen. Bokmål*. 4. utg. Aschehoug 2005. ISBN 978-82-03-31334-9

Alf Erling Knappen og Arnold Thoresen: *Ordlister for ungdom. Bokmål*. 5. utg. Aschehoug 2005. ISBN-13: 978-82-03-31333-2 ISBN-10: 82-03-31333-7
Lars Anders Kulbrandstad og Einar Lundeby: *Bokmålsordliste for den videregående skolen*. 5. utg. Aschehoug 2005. ISBN 978-82-03-33180-0

Illustrasjonsfoto: Berit Roald / Scampix

Lars Anders Kulbrandstad, Olav Veka og Bjarne Øygarden: *Ordrett. Ordliste for barnetrinnet. Bokmål. 3. utg.* Fagbokforlaget 2007.
ISBN 978-82-450-0479-3

Lars Anders Kulbrandstad, Olav Veka og Bjarne Øygarden: *Ordrett. Ordliste for ungdomstrinnet. Bokmål.* Fagbokforlaget 2007.
ISBN 978-82-450-0270-6

Ragnvald Taule: *Escolas ordbok. Bokmål. 6. utg.* Escola 2006. Godkj. for ungd.tr. og vgs.
ISBN 82-7423-016-7

Nynorsk

Jon Bjones: *Lingua. Nynorskordliste med skrivereglar. 7. utg.* Kunnskapsforlaget 2005.
ISBN-13: 978-82-573-1625-9 ISBN-10: 82-573-1625-3

Alf Hellevik, Håvard Hjulstad, Kåre Skadberg og Aud Søyland: *Ordbok for grunnskolen. Med ordforklaringar, synonym og fulle bøyingsformer. Nynorsk. 5. utg.* Det Norske Samlaget 2006.
ISBN-13: 978-82-521-5640-9 ISBN-10: 82-521-5640-1

Alf Hellevik, Kåre Skadberg og Aud Søyland: *Nynorsk ordliste. 10. utg.* Det Norske Samlaget 2005.
ISBN hefta: 978-82-521-6645-3, ISBN 82-521-6645-8
plast: 978-82-521-6646-00 ISBN 82-521-6646-6

Lars Anders Kulbrandstad, Olav Veka og Bjarne Øygarden: *Ordrett. Ordliste for ungdomssteget. Nynorsk.* Fagbokforlaget 2007.
ISBN 978-82-450-0271-3

Ragnvald Taule: *Escolas ordbok. Nynorsk.* 4. utg. Escola 2006. Godkj. for ungd.tr. og vgs.
ISBN 82-7423-017-5.

Fagrådet for normering og språkobservasjon

Dette fagrådet hadde to møter etter fellessamlingen i februar. Siden Språkrådet ikke har hatt normeringsfullmakter i 2007, har ikke fagrådet kunnet ta opp konkrete normeringsspørsmål.

Da styret i september 2007 vedtok å sette i gang arbeid «med å laga ei tydeleg, enkel og stram nynorsknorm utan sideformer», fikk fagrådet i oppdrag å være med og planlegge prosessen og dessuten å komme med forslag til sammensetning av en gruppe som skulle utarbeide utkast til ny rettskrivning for nynorsk. Som grunnlag for en eventuell revisjon av rettskrivningen gav fagrådet støtte til to arbeider, ett til en oversikt over ny forskning om nynorsknormen og bruken av den og ett mastergradsarbeid om språkholdninger blant elever i videregående skole. Et medlem av fagrådet holdt også innlegg på landsmøtet i Noregs Mållag 27.–29.4.2007 om nynorsknormen.

Konferansen *Behov for eller trang til å normere* ved Universitetet i Agder 1.–3.11.2007 fikk støtte fra fagrådet til å utgi rapport. To av fagrådsmedlemmene holdt foredrag på konferansen, det ene var om fagrådets oppgaver, det andre dreide seg om normering av stedsnavn.

Fagrådet har begynt å arbeide med revisjon av godkjeningsreglene for skoleordlister.

NORSK SPRÅK OG IKT

Mot en norsk språkbank

Etter at Nordisk Språkteknologi Holding AS gikk konkurs i 2003, fikk Språkrådet i 2005 tilgang til boet. Samme høst ble det skrevet to rapporter, en om innhold og kvalitet i de akustiske basene og en om de juridiske avtalene knyttet til disse basene. I 2006 ble boet kjøpt av et konsortium bestående av universitetene i Bergen, Oslo og Trondheim, IBM Norge og Språkrådet. Eierne skrev i januar 2007 under en intensjonsavtale om at de ville ta vare på alle språkressursene i boet som kunne ha verdi for andre.

Fysisk ble boet flyttet fra Voss til Universitetet i Bergen. Deler av innholdet var av høy kvalitet og burde kunne brukes av andre, men det måtte konverteres til nyere utgaver av programvaren det var laget i. Det var ukjent om boet inneholdt noe mer av interesse for en språkbank. Oppdragsenheten ved Universitetet i Bergen, UNIFOB ved underavdelingen Aksis (avdeling for kultur, språk og informasjonsteknologi), fikk i oppdrag fra eierne å gå gjennom materialet. Aksis søkte om midler til prosjektet fra Forskningsrådet, som i 2007 bevilget 1 030 millioner. Prosjektet kom i gang 1. august og gikk ut året.

Eierne så kjøpet som en start på etablering av en norsk språkbank, og det ble dannet et interimsstyre med en

representant for hver eier. En norsk språkbank var allerede foreslått i Språkrådets handlingsplan for norsk språk og IKT, «Samling og tilgjengeleggjering av norske språkteknologiresursar», der et minimumsinnhold i en språkbank var skissert. Planen foreslår hvordan en språkbank kan organiseres og finansieres, og hva som må til av faglige og administrative ressurser for å sikre driften.

Juridiske avtaler

Språkrådet leder interimsstyret og har brukt en del ressurser til sekretariatsfunksjon og koordinering av arbeidet. Arbeidet med juridiske avtaler for bruk av språkressursene kom langt i 2007, og det ble laget et utkast til en juridisk avtale mellom eierne. Det ble videre avklart at det må etableres et selvstendig rettssubjekt for man kan distribuere språkressursene. Det ble opprettet en egen nettside for språkbanken (<http://www.sprakbanken.uib.no>). Påløpte utgifter til reiser, juridisk assistanse, drift og administrasjon ble i 2007 dekket av eierne, mens interimsstyret fra 2008 vil ha et eget driftsbudsjett for å dekke løpende utgifter.

Det daglige arbeidet med selve språkbanken og saksforberedelse til interimsstyrets møter har vært ledet fra Språkrådet. For 2008 vil eierne sørge for et minimum av midler til arbeidet med et budsjett på kr 660 000. Samtidig fortsetter interimsstyret arbeidet for at staten skal ta hånd om NST-ressursene og at det blir gjort vedtak om etablering av språkbanken.

Illustrasjonsfoto: Berit Roald / Scampix

TERMINOLOGI OG FAGSPRÅK

Mange av de språkspørsmålene som kommer til sekretariatet i Språkrådet, gjelder terminologi; ofte ønsker spørkerne hjelp til norske betegnelser for engelske ord. I mange tilfeller dreier det seg om termer i forbindelse med nyere teknologi, for eksempel innenfor IKT.

På feltet fagspråk og terminologi har for øvrig Språkrådet dette året bidratt med støtte til et prosjekt om brannfaglig terminologi og dessuten et nettbasert, fellesnordisk prosjekt for masterutdanning i terminologi.

Fagrådet for terminologi og fagspråk

Som de andre fagrådene begynte dette sin virksomhet i februar i år. Det overordnede målet i mandatet for dette fagrådet er å «halda oppe og utvikla eit godt norsk fagspråk på sentrale fagområde». I de tolv underpunktene er det listet opp andre oppgaver, som hver for seg er både viktige og omfattende.

Med opprettingen av dette fagrådet ble det markert at Språkrådet skal ha et formelt ansvar for norsk terminologiarbeid. Det er ikke lagt opp til at fagrådet selv skal utvikle terminologi, men det skal ta initiativ til og støtte opp om slikt arbeid, formidle informasjon og være rådgiver, i det hele være et knutepunkt for fagmiljøet og kontaktnett for brukergruppene.

Nordterm-dagene

Utover våren brukte enkelte medlemmer av fagrådet mye tid på å forberede Nordterm-dagene, som var lagt til Norges handelshøgskole i Bergen 13.–16. juni. Norge ved Språkrådet hadde formannskapet i Nordterm i perioden 2005–2007 og arrangerte Nordterm-dagene i samarbeid med Norges handelshøgskole og Universitetet i Bergen (Nordisk institutt og oppdragsforskningsavdelingen UNIFOB Aksis). Det var stor deltaking både på dagskurset i terminologi, som ble holdt 13. juni, og på selve Nordterm-konferansen. Det vil bli gitt ut en rapport med blant annet innleggene under konferansen.

For øvrig har fagrådet som nevnt gitt støtte til et prosjekt om brannfaglig terminologi som Kollegiet for brannfaglig terminologi (KBT) er i gang med, og til et nettbasert, fellesnordisk prosjekt for masterutdanning i terminologi som TERMDIST står for.

Høsten 2007 ble fagrådet – etter ønske fra Kulturde-

Illustrasjonsfoto: Bernt Roald / Scanpix

Språkrådet har gitt støtte til utvikling av brannfaglig terminologi.

partementet – bedt om å drøfte situasjonen for terminologi og fagspråk her i landet og komme med forslag til prioriteringer og satsinger i framtiden. Fagrådet understreket at hvis Språkrådet skal kunne skjøtte sin oppgave som nasjonalt samordningsorgan på området, er det nødvendig å få ressurser til det, først og fremst i form av stillinger som er øremerket arbeidet med terminologi og fagspråk. Da kan en få etablert en språktjeneste som både kan bistå fagmiljøene med råd, og som kan fungere som en svartjeneste for enkeltspørsmål. Særlig nødvendig er det å oppmuntre fagmiljøene innenfor høyere utdanning og forskning til å forstå verdien av å ta vare på og utvikle norskspråklig terminologi. Fagrådet pekte også på at det er viktig å samarbeide med Standard Norge, både med tanke på å få utgitt langt flere norskspråklige standarder og å få bygd opp en framtidig, allment tilgjengelig termbase.

Styret oversendte forslagene til Kulturdepartementet.

SKOLE OG UNDERVISNING

Språkrådet har hatt flere tiltak for skole og undervisning. Språkrådet leverte bl.a. to høringsuttalelser til det skolefaglige området, det har krevd tiltak for norskfaget og har tatt opp læremiddelsituasjonen i norsk skole.

Fagrådet for skole og offentlig forvaltning

Et av Språkrådets fagråd favner om skolen og den offentlige forvaltningen. Dette fagrådet har hatt fire møter etter fellessamling for alle fagrådene i februar.

Språkrådets virksomhetsplan har mange planlagte tiltak for å bedre språket i offentlig forvaltning, og dette arbeidet har språktjenesten for statsorganer tatt seg spesielt av. Fagrådet konsentrerte derfor sitt første arbeidsår om hva som kan gjøres for skolen.

Fagrådet har levert innspill til høringsuttalelsen. Språkrådet sendte Utdanningsdirektoratet om endrede kompetansekrav til førskolelærere og lærere på ungdomstrinnet i grunnskolen. Det har videre skrevet et internt notat om hvordan strukturelle hensyn i videregående skole styrer valg elevene gjør, særlig språkvalg. Med utgangspunkt i disse innspillene har fagrådet sammen med Språkrådet sendt brev til kunnskapsministeren. Dette initiativet har fått god respons, og Språkrådet/fagrådet er invitert til et møte hos statssekretæren i februar 2008.

Dette fagrådet skal ha ansvar for Språkdagen 2008. Planleggingen av dagen ble påbegynt i 2007, og temaet er «Norsk for alle». Søkelyset skal settes på undervisningen i norsk i grunnskole og videregående skole. Særlig vil fagrådet vurdere tilbudet i norsk for yrkesfaglig studieretning i videregående skole, og et fagrådsmedlem har publisert en kronikk i *Norsklæreren* om dette. Videre har fagrådet sett på tilbudet i norsk på alle årstrinn for fremmedspråklige elever. Kronikken kan sees som en forlengelse av diskusjonene fagrådet har hatt om norskfaget i skolen.

Fagrådet for normering og språkoobservasjon bad fagrådet for skole uttale seg i forbindelse med revidering av reglene for skoleordbøker. Det ble gjort, og fagrådet for skole og offentlig forvaltning lanserte samtidig ideen om en egen, illustrert, pedagogisk og faglig godt tilrettelagt ordbok for de lavere årstrinnene i skolen. En slik ordbok kan være statens gave til alle førsteklasinger ved

skolestart, og samtidig kan den dekke behovet for en begynnerordbok i norsk for fremmedspråklige.

Fagrådet har kommet med innspill i forbindelse med problemet med manglende parallellutgaver av lærebøker og bl.a. foreslått at skoleeierne kan bruke markedsmakten sin ved utlysning av anbud. Representanter for fagrådet deltok 18. oktober på en åpen høring i Stortinget om parallellutgaver av skolebøker.

Barneombudet har ønsket ideer fra Språkrådet i forbindelse med åpningen av den nye operaen i Oslo i 2008, og her har fagrådet gitt innspill til prosjektet *Ungt språk*.

Fagrådet har gitt omfattende merknader til Språkrådets strategiplan og deltatt aktivt i diskusjonen om den.

Høringsuttalelser

Språkrådet leverte høringsuttalelser om:

■ Den kulturelle skolesekken

Språkrådet sa blant annet dette:

«En varig kulturpolitisk og utdanningspolitisk ordning som er rettet mot barn ved blant annet å øremerke midler til litteraturformidling, teater, lesestimulering og det vi kan kalle språkopplevelser, bør medvirke til å styrke og synliggjøre begge målformenes verdi og status som kulturspråk hos grunnskoleelever.»

■ Endringer i forskrifter til opplæringsloven – kompetansekrav for lærere

Fagrådet for skole og offentlig forvaltning gav innspill til høringsuttalelsen, der Språkrådet gav sin tilslutning til å øke kravet til fagkompetanse når en underviser på ungdomsskolen.

Forum for nynorsk i skolen

Utdanningsdirektoratet står bak dette forumet, som kom i gang i 2005, og der mange av de viktigste institusjonene for nynorsk deltar. Forumet var i 2006 referansegruppe for arbeidet med en nasjonal strategiplan for nynorsk i opplæringen. (Språkrådets årsmelding 2006, side 10) Denne planen skal sees i sammenheng med KKD og KDs stortingsmeldinger om språk (våren 2008). I forbindelse med lanseringen av strategien skal det legges

vekt på holdningsskapende arbeid og å synliggjøre elevenes rettigheter. Nynorsksenteret i Volda tar imot innspill fra fagforumet til holdningsskapende arbeid overfor lærerutdanningsinstitusjonene.

Nynorsk kultursentrum analyserte tekstheftene som ble brukt ved ungdomsskoleeksamen i norsk 2000–2007. I 2004 og 2007 utgjorde nynorsk 17 % av sidetall tekster, og på de åtte årene utgjorde nynorskinnslagene i snitt 30 %. I sidetall var prosentdelen 31. Det tilsvarende ressursheftet i norsk for eksamen i videregående skole viste at 25 % av tekstene var på nynorsk i 2007 (sidetall tekster 30 %). Konklusjonen blir at elever med nynorsk hovedmål eller som valgte å skrive på nynorsk, i praksis ikke har hatt de samme språklige retter på eksamensdagen som de som skrev bokmål. Innvendingen fra eksamenssekretariatet er at det er vanskelig å finne passende tekster på nynorsk, men Nynorsksenteret, som utarbeider en tekstbase til skolebruk, gir gjerne hjelp til det. Avgangsprøvene i norsk skal være et fast tema i forumet. Dette er

en viktig sak for Språkrådet, selv om Nynorsk kultursentrum i dette tilfellet har arbeidet mest med den.

Utdanningsdirektoratet har satt ned en arbeidsgruppe som skal ta seg av ulike problemer knyttet til læremiddeletsituasjonen for nynorsk og komme med forslag til tiltak. Formålet er bl.a. å gi især nynorskelevne ferdige læremidler til skolestart.

Forumet hadde to møter i 2007.

HØYERE UTDANNING OG FORSKNING

Også i 2007 har språkbruk i universitets- og høyskolesektoren vært et prioritert område for Språkrådet.

Fagrådet for samfunn og høyere utdanning

En av oppgavene for Språkrådets fagråd for samfunn og høyere utdanning er å sette språkpolitikk innenfor denne sektoren på dagsordenen. Dette var også et av målene med arrangementet Språkdagen 2007 (se egen omtale i årsmeldingen).

Fra universiteter og høyskoler er det en tid kommet urovekkende signaler om overgang til bruk av engelsk som undervisningsspråk og språk i avhandlinger. Samtidig kan en for første gang se tegn til at det på ledende hold innenfor sektoren tas initiativ til effektive tiltak for å motvirke at det som skjer, skal få uheldige følger. De språkpolitiske sidene ved utviklingen har generelt en klar tendens til å drukne i det havet av universitetspolitiske problemstillinger som omkranser politikkmakerne, nasjonalt, regionalt og lokalt, i forbindelse med internasjonalisering.

Retningslinjer og anbefalinger fra Universitets- og høyskolerådet

En viktig begivenhet i år har vært at Universitets- og høyskolerådet i februar vedtok overordnede språkpolitiske retningslinjer for sektoren samt mer konkrete anbefalinger for delsektorene *utdanning, forskning, formidling og samfunnskontakt og administrasjon og informasjon*. Disse retningslinjene og anbefalingene er nokså åpne og legger ikke opp til å stenge ute internasjonale språk, men gir likevel viktige føringer for å ivareta norsk som bruksspråk.

Et sentralt punkt er at lærestedene bør utarbeide en språkstrategi. Hvis dette følges opp, vil en ha tatt et langt skritt i retning av en nødvendig språklig og språkpolitisk «infrastruktur» for hele sektoren. Det dreier seg ikke bare om forholdet mellom engelsk og norsk, men også om fordelingen mellom bokmål og nynorsk, nødvendigheten av andre fremmedspråk enn engelsk, kvaliteten på tekster på både norsk og andre språk, opprettelse av språksentre osv. Andre viktige mål er språklig bevisstgjøring i forbindelse med publisering, fagspråk på norsk og engelsk samt gjennomføring av parallellspråklig.

Rådet mener også at undervisningsspråket normalt skal være norsk, at norsk fortsatt skal være et relevant publiseringsspråk, og at doktorgradsavhandlinger på et internasjonalt språk skal ha et fylldig sammendrag på norsk og vice versa.

Språkdagen 2007

På Språkdagen i november ble språksituasjonen ved universitetene og høyskolene løftet fram som en hovedsak og fikk atskillig oppmerksomhet. Blant annet ble den hittil siste undersøkelsen av språkbruk i sektoren presentert. Den gjelder valg av språk i hovedfags- og mastergradsoppgaver, der det for tjue år siden bare var en av ti norske studenter som skrev oppgaven sin på engelsk, mens hver tredje student i dag gjør det (andelen var ni prosent i 1986, 20 % i 1996 og 33 % i 2006). Mye tyder på at et ideologisk betont og noe urealistisk syn på internasjonalisering og språk fortsatt er utbredt i noen miljøer både i Norge og det øvrige Norden. Paneldebatter med deltakelse fra blant annet ledelsen ved to universiteter viste for øvrig at vurderingene ved institusjonene varierer og viljen til å prioritere språkpolitiske tiltak når budsjett-rammene svekkes, likeså.

Behov for forskning på språkbruken

Språkrådet ser behovet for å stimulere universiteter og høyskoler til å reflektere over sin egen praksis og ta de språkpolitiske problemstillingene på alvor, slik at det blir mulig å styrke både norsk og andre språk i stedet for å sette dem opp imot hverandre. Dette kan en vanskelig gjøre uten å bygge på stadig ajourført kunnskap. Dessverre har interessen for å forske på de språklige sidene ved de prosessene som foregår, vært minimal, og det vi vet om språkbruk ved norske universiteter og høyskoler, stammer for en stor del fra undersøkelser Språkrådet har fått i stand. Myndighetene har her bidratt negativt ved blant annet å avslå systematisk registrering av undervisningsspråk i de nasjonale databasene for høyere utdanning. Men Språkrådet vil prioritere å følge opp dette.

Illustrasjonsfoto: Berit Roald / Scampix

LOV OM MÅLBRUK I OFFENTLEG TENESTE

Språkrådets tilsynsoppgaver

Siden 1994 har Språkrådet ført tilsyn med hvordan sentrale statsorganer under departementsnivå oppfyller kravene i målloven. Som en hovedregel skal ingen av målformene være representert med mindre enn 25 % i den norskspråklige informasjonen fra statsorganene som har allmennheten som målgruppe. Staten har på denne

måten et forvaltningsansvar for norsk språk. Det er nynorsk som gjennomgående er sterkt underrepresentert.

Hvert år rapporterer statsorganene inn til Språkrådet om hvordan de skjøtter forvaltningsansvaret med å veksle mellom målformene. Rundt 160 var rapporteringspliktige i 2007. Språkrådet rapporterer til Kultur- og kirkedepartementet i «Rapport om målbruk i offentlig teneste». Denne rapporten er tilgjengelig på Språkrådet nettsider.

Tiltaksplaner i statsorganene

Det viktigste utadrettede tiltaket i 2007 har vært å følge opp statsorganene i arbeidet deres med å oppfylle sin egen tiltaksplan. Denne planen ble de pålagt å lage i 2006, noe som var Språkrådets tiltak for å intensivere tilsynet. Et annet viktig tiltak i 2007 har vært å samkjøre arbeidet i tilsynet med den delen av arbeidet i språktjenesten for statsorganer som innebærer å holde kurs i nynorsk. Slik det er formulert i St.meld. nr. 7 (2005–2006), skal tilsynet og språktjenesten fungere sammen i mållovsarbeidet for å «støtta opp under språkarbeidet i dei statsorgana som har god vilje, men som likevel ikkje evnar å få det til på eiga hand». Tilsynet begynte i 2007 å invitere statsorganer til veiledningsmøter, der statsorganenes egen tekstproduksjon og forholdet til målloven og rapporteringen ble drøftet.

Et viktig utadrettet arbeid framover blir å kontakte statsorganene mer systematisk for å yte service også som del av tilsynet. Hjelpen må gå ut på å skape bedre regelforståelse, veilede i rapporteringsarbeidet, hjelpe med å prioritere riktige tekstkategorier og skape forpliktende samarbeidsformer med statsorganene – med opplæringsfunksjonen til språktjenesten som en del av dette.

Illustrasjonsfoto: Berit Roald / Scampix

SPRÅKTJENESTEN FOR STATSORGANER

Språktjenesten for statsorganer ble offisielt lansert i september 2006. Tjenesten består i dag av fem rådgivere i full stilling.

Formål

Språktjenesten har to likestilte hovedoppgaver: å fremme bruk av et klarere og bedre forvaltningspråk og å arbeide for en jevnere fordeling av bokmål og nynorsk i samsvar med lov om målbruk i offentlig teneste. På det siste området samarbeider språktjenesten med tilsynstjenesten i Språkrådet.

Oppgaver

Språktjenesten har som mål å yte hjelp til selvhjelp. En viktig oppgave er rådgivning: Tjenesten svarer på mange spørsmål fra statsorganene og gir dessuten råd under større språkprosjekter hos enkeltetater. En annen viktig oppgave er opplæring, enten i form av kurs i nynorsk eller klart forvaltningspråk, eller som skreddersydde opplegg der språktjenesten tar utgangspunkt i tekster statsorganene har produsert selv. Statsorganene får tilbakemelding på tekstene i form av skriftlige rapporter og muntlige presentasjoner. Både som del av og ved siden av opplæringstiltakene tilbyr språktjenesten språklig kvalitetsvurdering. En slik vurdering kan være alt fra en generell uttalelse om den språklige kvaliteten til en grundig gjennomgang eller språkvask.

Språktjenesten lager også opplæringsmaterieell på papir eller i elektronisk form. I 2007 utarbeidet språktjenesten det elektroniske e-postbrevet Språktips, som skal sendes regelmessig til statsorganene fra og med 2008.

Oppdrag i 2007

Slik språktjenesten har fungert til nå, er det i hovedsak oppdragsgiverne som har avgjort innholdet i oppgaveporteføljen. Oppdragenes karakter blir i stor grad styrt av målformen. Bokmålsoppdragene har stort sett gått ut på å vise hvordan man kan forenkle og forbedre språket i tekster for å gjøre dem mer brukervennlige. Nynorskoppdragene har budt på andre utfordringer. Det har vist seg at mange statsorganer trenger en mer grunnleggende opplæring i god nynorsk skriveskikk. Språktjenesten har derfor laget en plan for oppfølging av de statsorganene som har gode tiltaksplaner for å øke andelen nynorske tekster. På dette området samarbeider språktjenesten med tilsynstjenesten.

Språktjenestens viktigste oppdragsgivere i 2007 har vært Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Mattilsynet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Utlendingsdirektoratet, politiet og fylkesmennene i Oppland, Buskerud, Hordaland og Sogn og Fjordane. De fleste oppdragene har dreid seg om praktisk gjennomgang av tekster.

Foto: Svein Arne Ørvik

Hanne Martine Eckhoff og Margrethe Kvarenes, rådgivere i språktjenesten for statsorganer

Pilotprosjekt om forenkling av statlige skjemaer

Språktjenesten i staten og Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD) har i 2007 samarbeidet med eksterne språkkonsulenter om å forbedre en rekke sentrale offentlige skjemaer, veiledninger og standardbrev som mange privatpersoner må forholde seg til. Mange dokumenter får nå ny språkdrakt og nytt utseende, og det er lagt vekt på et direkte, klart språk og en brukervennlig utforming. Den som skal fylle ut skjemaene, blir ledet kronologisk gjennom prosessen, og veiledningene har fått ordlister og henvisninger til relevant informasjonsmaterieell. Prosjektet er et pilotprosjekt, med mulighet for nye runder i 2008.

STEDSNAVN

Stedsnavntjenesten gir råd om skrivemåten av stedsnavn, men kan også gi råd om navnsetting og svare på spørsmål om stedsnavn og stedsnavnbruk generelt. Tjenesten for norske navn er delt inn i fire områder og har kontor ved universitetene i Tromsø, Trondheim, Bergen og Oslo. For hvert område er det oppnevnt to navnekyndige konsulenter, én for bokmål og én for nynorsk. Konsulentene har fast ansatte sekretærer med navnefaglig utdanning til å forberede sakene. I tillegg er det en stedsnavntjeneste for kvenske navn i Nord-Norge med kontor ved Høgskolen i Finnmark (Alta). Den norske og den kvenske stedsnavntjenesten er en del av Språkrådet

Alle statlige, fylkeskommunale og kommunale organ som skal vedta skrivemåter av stedsnavn, skal legge saken fram for stedsnavntjenesten (lov om stadnamn § 6 første

ledd). Navnekonsulentene er en rådgivende instans uten vedtaksmyndighet. Det er offentlige organer som skal bruke stedsnavnene, som vanligvis gjør vedtak om skrivemåte. Vedtak kan klages inn for klagenemnda for stedsnavnsaker.

Stedsnavntjenesten har nå sin egen koordinator, som har samarbeidet med arkivlederen i Språkrådet om å lage arkivnøkkel for tjenesten. Dette er en styrking av organiseringen av stedsnavntjenesten.

Det ble holdt samarbeidsmøte med stedsnavntjenesten og Statens kartverk i september 2007.

Stedsnavntjenesten har i løpet av året behandlet anslagsvis 3500 navn.

På det nordiske språkmøtet i Uppsala 6.–9. september var temaet nordiske navnelover, jf. omtalen av det nordiske språkmøtet.

Illustrasjonsfoto: Colm Eick / Scanpix

NORDISK SAMARBEID

Nordens språkråd

ble opprettet av Nordisk ministerråd i 2004. Finland overtok formannskapet etter Norge i 2007. Sylfest Lomheim fra Språkrådet satt i styret og arbeidsutvalget, Borghild Abusland fra Utdannings- og forskningsdepartementet var den andre norske styrerepresentanten.

Arbeidet med en felles nordisk språkdeklarasjon om nordisk språkpolitikk har vært en viktig sak for Nordens språkråd. Den ble vedtatt av de nordiske utdanningsministrene i 2006, og i løpet av 2007 er teksten blitt bearbejdet og oversatt til alle de nordiske språkene. Ved oppfølgingen av deklarasjonen vil Nordens språkråd legge spesiell vekt på grannespråkforståelse og grannespråkundervisning, parallellspråklighet på universitet og høyskoler og språkteknologi. Dessuten skal det settes søkelys på flerspråkligheten.

I løpet av året utarbeidet Nordens språkråd en prosjektbeskrivelse av det nye programmet «Nordpluss nordiske språk og kultur» og en ny versjon av den nordiske språkkonvensjonen. Konvensjonen skal nå også omfatte rettigheter til personer med færøysk, grønlandsk og samisk som morsmål. En nordisk nettordbok til Ministerrådets nettsider ble fullført, der flerspråklig søkning på sidene vil være mulig.

Som en følge av Ministerrådets ønske om en målrettet innsats for grannespråkforståelsen har Nordens språkråd satset på et prosjekt med å etablere nordiske språkpiloter innen skolen og lærerutdanningen i Norden. Kurs for lærere ble satt i gang i 2007, og tanken er at disse skal inspirere andre lærere til en økt innsats når det gjelder grannespråkundervisningen.

Nordisk språkmøte / Nordmålforum

Nordens språkråd og de nordiske språknemndene holder en årlig konferanse. Konferansetemaet i Uppsala i 2007 var «Namn, namnvård och språkpolitikk i ett mångspråkigt Norden i dag», og det omfattet både personnavn og stedsnavn. Formålet var å sammenlikne navneskikk og lover og regler og få til et bedre nordisk samarbeid på området. Som et svar på globalisering og internasjonalisering holder flertallet av de nordiske landene på å utvikle en ny språkpolitikk. Behandlingen av personnavn og stedsnavn er en sentral del av denne politikken, og behovet

Illustrasjonsfoto: Christoffer Askman / Scapix

for økt nordisk samarbeid på dette området er sterkt. Møtedeltakerne sluttet opp om en felles uttalelse om retningslinjer på området med følgende hovedpunkter:

- Namnvården måste prägla av respekt för namnskicket som centralt kulturarv
- Namnskicket måste ge utrymme för språklige minoriteter och den faktiska mångspråkigheten i Norden
- Instanser som beslutar om namn måste ha ett nära samarbeite med namnvårdsexperter och också ett nära nordisk samarbeite

Nettverk for språknemndene i Norden

Språknemndene i alle de nordiske landene har en nordisk sekretær som kontaktperson for det nordiske samarbeidet. I Språkrådet har Rikke Hauge hatt denne funksjonen i 2007. Språkrådet har det økonomiske ansvaret for de aktivitetene i nettverket som finansieres med midler fra Nordens språkråd. Nettverket har egne nettsider (www.nordisk-sprakrad.no). De vedlikeholdes av Språkrådet og redigeres av Rikke Hauge.

I 2007 ble det holdt to nordiske nettverksmøter. Det første var et praktisk arbeidsseminar i Stockholm i april, der temaet var språkdata-baser og rådgivning. Tekniske og praktiske problemer ble diskutert, med spesielt fokus på områder hvor et samarbeid kan være nyttig.

Språkdata-baser og språkrådgivning var også temaet på det neste nettverksmøtet, som ble holdt i forbindelse med det nordiske språkmøtet i Uppsala. Det ble besluttet å søke midler til en kartlegging av hvordan nemndenes data-baser kan tilpasses hverandre og en internasjonal standard. På dette møtet ble også språknemndenes tidsskrifter diskutert, og et forslag om et felles nordisk tidsskrift om språknormering fikk tilslutning.

Språk i Norden

Språk i Norden er årsskriftet for de nordiske språknemndene. Skriftet inneholder bl.a. artikler om emner som har vært oppe på de nordiske språkmøtene og en oversikt over ny språklitteratur og nye ordbøker utgitt i Norden det siste året. Hovedtemaet i 2007-utgaven er mediespråk. De fleste foredragene fra det nordiske språkmøtet i 2006 er med, dessuten artikler om kommunikasjonsstrategier i svensk-danske samtalerom, den nordiske språkdeklarasjonen og omorganiseringen av språknemnden i Sverige. Rikke Hauge skriver om det nordiske språksamarbeidet i 2006.

Nordisk arbeidsgruppe for språkteknologi

Språkrådet deltar i språknemndenes arbeidsgruppe for språkteknologi. I 2007 deltok Språkrådet i et styringsgruppemøte og var medarrangør for det årlige arbeidsseminaret i språkteknologi på Københavns universitet med 60 inviterte deltakere fra de nordiske landene. På programmet stod «Sprogrøkt, sprogpolitikk og sprogteknologi i Norden», med tre hovedområder: standardisering av språkressurser og utvikling av felles standarder, språkteknologiske verktøy med relevans for arbeidet i språknemndene og oppbygging av infrastruktur, formidling, tilgjengeliggjøring av ressurser og juridiske barrierer. En oppsummering i form av en rapport fra seminaret ligger på nettet med ppt-presentasjoner fra innlederne og en oppsummerende kommentar fra hovedarrangøren, Dansk Sprognævn.

Prosjekt

Nettverket for språknemndene i Norden har gitt arbeidsgruppen for språkteknologi i oppgave å undersøke språknemndenes svarbaser og muligheter for standardisering og bruk av samme basestruktur. Arbeidsgruppen er styringsgruppe for prosjektet. Framdriftsplaner, oppnevning av referansegruppe og budsjett for prosjektet ble utarbeidet og vedtatt i 2007. Prosjektet kom etter planen i gang 1. januar 2008. Budsjettet er på ca. DKK 190 000. Språkrådet har en representant i referansegruppen for prosjektet.

Arbeidsgruppen følger opp det som skjer i nordisk språkteknologi. Den har deltatt i og tatt initiativ til nettverk og nettverksfremmende aktiviteter på de nordiske datalingvistikkdagene (Nodalida), blant annet har den startet en nettbasert interessegruppe for språkteknologisk infrastruktur under NEALT (Northern European Association for Language Technology).

Nordisk forening for leksikografi

Annethvert år holder foreningen en stor nordisk leksikografikonferanse. I 2007 ble den holdt i Akureyri på Island i samarbeid med Språkrådet. Konferansen samlet godt over 100 deltakere fra hele Norden til et program med hele førti foredrag.

SEKRETARIATET

Direktør:	Sylfest Lomheim
Administrasjonssjef:	Klara Bøe (fra 1.8.2007) Mari Fjærtøft Trondsen (1.1.–10.4.2007)
Fungerende administrasjonssjef:	Rikke Hauge (13.3.–31.8.2007)
Fagkoordinator:	Sigfrid Tvitekkja (fra 15.4.07)
Informasjonssjef:	Svein Arne Orvik (fra 3.10.07)
Seniorrådgivere:	Ola Breivega (til 30.9.07) Torbjørg Brevik (fra 1.9.07) Marit Hovdenak
Rådgivere:	Torbjørg Brevik (permisjon 23.8.06–22.8.07) Ingrid Forberg Dahlø Hanne Martine Eckhoff (fra 17.9.07) Bård Eskeland Jon Grepstad Rikke Hauge (1.1.–12.3.07 og fra 1.9.07) Jan Hoel Margrethe Winge Kvaernes (fra 1.9.07) Svein Nestor Åsta Norheim Eilov Runnestø Aud Anna Senje Dag Finn Simonsen Jostein Stokkeland Sigfrid Tvitekkja (50 % permisjon 15.10.06–15.2.07) (til 14.4.07)
Førstekonsulenter:	Bente Baltzersen (permisjon) Brynjulf Henriksen Pål Knutzen Sabine Rosenhart Siri Skaaret
Konsulent:	Lars Erik Klemsdal (fra 1.9.07)
Førstesekretær:	Lars Erik Klemsdal (1.1.–31.8.07)
Engasjement for kortere perioder:	Anne Hytta, Jan R. Tislevoll

FAGRÅDENE

Fagråd for samfunn og høyere utdanning

- Ingebjørg Sæbu, vaksjef i NRK Dagsrevyen, **leder**
- Trond Andreassen, generalsekretær i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
- Unn Røyneland, postdoktor ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo og førsteamanuensis 2 ved Ivar Aasen-instituttet, Høgskulen i Volda
- Dag Finn Simonsen, rådgiver i sekretariatet i Språkrådet, **fagrådssekretær**
- Hadia Tajik, politisk rådgiver, Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Kåre Verpe, informasjonssjef i Næringslivets Hovedorganisasjon
- Øyvind Østerud, professor i statsvitenskap ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

Fagråd for skole og offentlig forvaltning

- Åse Lill Kimestad, lektor og lærebokforfatter, **leder**
- Torbjørg Breivik, seniorrådgiver i sekretariatet i Språkrådet, **fagrådssekretær**
- Ove Eide, leder for utvikling og fornying ved Firda vidaregående skule, Sandane
- Trine Gedde-Dahl, lektor ved Grefsen videregående skole, Oslo
- Tone Lein, informasjonssjef for Hålogaland teater, Tromsø, til 1.1.08
- Atle Måseide, førsteamanuensis ved Institutt for filosofi, Universitetet i Tromsø
- Arvid Samland, informasjonsrådgiver, Nærings- og handelsdepartementet

Fagråd for normering og språkbobservasjon

- Helge Dyvik, professor ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier ved Universitetet i Bergen, **leder**
- Ellen Andenæs, førsteamanuensis ved Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU
- Oddrun Grønvik, hovedredaktør for *Norsk Ordbok* 2014 og forsker ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo
- Helge Sandøy, professor ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier ved Universitetet i Bergen, til 26.11.07
- Ingrid Kristine Hasund, førsteamanuensis ved Fakultetet for teknologi og realfag ved Universitetet i Agder
- Marit Hovdenak, rådgiver i sekretariatet i Språkrådet, **fagrådssekretær**
- Inge Særheim, professor ved Institutt for kultur- og språkvitenskap ved Universitetet i Stavanger

Fagråd for terminologi og fagspråk

- Johan Myking, førsteamanuensis ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier ved Universitetet i Bergen, **leder**
- Ingrid Forberg Dahlø, rådgiver i sekretariatet i Språkrådet, **fagrådssekretær**
- Håvard Hjulstad, prosjektleder i Standard Norge
- Knut Jonassen, prosjektleder i Standard Norge
- Marita Kristiansen, førsteamanuensis i engelsk og terminologi, Institutt for fagspråk og interkulturell kommunikasjon, Norges handelshøgskole
- Anna Nesje, språkansvarlig og journalist i NTB
- Nina Zandjani, språklærer ved Forsvarets skolesenter, til 16.11.07

STEDSNAVNTJENESTEN

Sekretærer:

Seniorrådgivere:	Irene Andreassen, Høgskolen i Finnmark, (50 %) fra 1.7.07 Terje Larsen, Universitetet i Oslo
Rådgivere:	Irene Andreassen, Høgskolen i Finnmark, (50 %) 1.1.–30.6.07 Astrid Sann Evensen, Universitetet i Tromsø, (50 %) Annika Odland, NTNU, (50 %) Kjell Erik Steinbru, Universitetet i Bergen, (50 %)
Ekstrahjelp:	Astrid Sann Evensen, Universitetet i Tromsø, 57 timer Annika Odland, NTNU, 15 timer

Konsulenter

Oslo:	Botolv Helleland (nyno.) Boye Wangensteen (bm.)
Bergen:	Ole-Jørgen Johannessen (bm.) Oddvar Nes (nyno.)
Trondheim:	Eli J. Ellingsve (bm.) Ola Stemshaug (nyno.)
Tromsø:	Eva Forsaa Mikkelsen (bm.) Finn Myrvang (nyno.)
Alta:	Irene Andreassen, kvensk/finsk

Klagenemnda for stedsnavnsaker

Medlemmer:

Kirsti Strøm Bull, Universitetet i Oslo, leder
Dag Michalsen, Universitetet i Oslo, nestleder
Peter Samuel Hallaråker, Høgskulen i Volda
Jorunn Vandvik Johnsen, Oslo
Laila Susanne S. Oskarsson, Universitetet i Tromsø
Tom Schmidt, Universitetet i Oslo
Eira Söderholm, Universitetet i Tromsø

Varamedlemmer:

Margit Harsson, Universitetet i Oslo
Anna-Riitta Lindgren, Universitetet i Tromsø
Endre Mørck, Universitetet i Tromsø
Oddlaug Bringe Walaker, Luster

BUDSJETT OG REGNSKAP

Opprinnelig bevilgning	20 482 000
Overført overskudd for 2006	674 000
Økning på grunn av kompensasjon for lønnsoppgjøret	290 000

Sum bevilgning **21 446 000**

	Regnskap	Budsjett
01 Lønn og godtgjørelse	11 971 917	12 543 966
01 Varer og tjenester	8 288 242	8 902 034
Sum kapittel 0326	20 260 159	21 446 000

01 Ymse inntekter	581 518	104 000
16 Refusjoner	111 882	100 000
Sum kapittel 3326	693 400	204 000

Faktiske inntekter	693 400
Inntektskrav	-204 000
Budsjetterte kostnader	21 446 000
Faktiske kostnader	-20 260 159

Overskudd (avrundet tall) **1 675 240**

Likestilling

	Totalt		Lederstillinger		Andre stillinger	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Kjønnsfordeling – alle ansatte (<i>i pst.</i>)	55	45	50	50	55	45
Kjønnsfordeling – heltidsansatte (<i>i pst.</i>)	52	48	50	50	52	48
Kjønnsfordeling – deltidsansatte (<i>i pst.</i>)	67	33			67	33
Gjennomsnittslønn (<i>i 1 000 kr</i>)	356	393	474	585	339	358

Språkrådet har en tilnærmet lik fordeling av kvinner og menn i stillinger på alle nivåer i organisasjonen. Hovedforklaringen på at prosenttallet for deltidsansatte slår såpass høyt ut for kvinners vedkommende (67 %), er at fire av fem

stedsnavnkonsulenter er ansatt i 50 % stilling, og tre av disse deltidsansatte er kvinner. Dette gir seg også utslag på lønnsiden.

VEDTEKTER FOR SPRÅKRÅDET

§ 1 Formål og oppgaver

Språkrådet er statens fagorgan i spørsmål og skal særleg arbeida med å styrkja det norske språkets status i notid og framtid og å forvalta dei to offisielle norske språknormene. Språkstyringsarbeidet omfattar både norsk språk generelt og den nynorske målforma spesielt.

Språkrådet skal verna om den kulturarven som norsk skriftspråk og talespråk representerer, fremja tiltak som kan auka kunnskapen om norsk språk, fremja toleranse og gjensidig respekt i forholdet mellom alle som brukar norsk språk i den eine eller andre varianten, og verna om dei rettane som kvar enkelt borgar har når det gjeld bruken av språket.

Språkrådet skal også ta omsyn til den totale språksituasjonen i landet, slik denne kjem til uttrykk gjennom dei språklege interessene til nordmenn med samisk eller minoritetsspråkleg bakgrunn eller tilknytning.

Språkrådet skal observera og analysere aktuelle utviklingstrekk i heile det norske språksamfunnet og bør på eige initiativ leggja til rette for tenleg samarbeid med både private og offentlege aktørar innanfor ulike samfunnssektorar.

Språkrådet skal driva utoverretta informasjonsverksemd og i rimeleg omfang gi råd og rettleiing til alle som vender seg dit med språklege spørsmål.

§ 2 Rammer for verksemda

Språkrådet er administrativt underlagt Kultur- og kyrkjedepartementet. Det består av eit fast sekretariat under leiding av ein direktør tilsett av departementet. Den øvste leiinga ligg til eit styre oppnemnt av departementet. Verksemda i sekretariat og styre skal så langt råd er byggja på eit førebuande arbeid i eit system av fagråd oppnemnde av styret.

Språkrådet skal følgja opp språkpolitiske mål og strategiar som blir fastlagde av overordna styresmakt. I enkeltspørsmål kan Språkrådet uttala seg og gi råd etter eige skjøn om kva tiltak som best tener språkpolitiske mål.

Språkrådet har ansvar for å ta språkpolitiske initiativ overfor relevante styresmakter og skal uttala seg om spørsmål som andre styresmakter legg fram for det.

Språkrådet skal representera Noreg i nordisk og internasjonalt språksamarbeid.

Departementet kan tillegga Språkrådet spesifikke oppgaver og eventuelle fullmakter innanfor definerte saksfelt, om nødvendig med nærmare reglar om saksførebuing og avgjerdsprosedyre.

§ 3 Styret – samansetjing og oppgaver

Styret har det overordna ansvaret for verksemda i Språkrådet og skal behandla og avgjera alle viktige og prinsipielle spørsmål. Styret kan etter behov gi nærmare retningslinjer for ansvars- og arbeidsdelinga mellom styre og direktør.

Styret skal ha sju medlemmer og tre varamedlemmer. Av desse skal ein medlem og ein varamedlem oppnemnast etter val av og blant dei som er fast tilsette i sekretariatet i minst halv stilling, utanom direktøren. Dei to skal representera kvar si målform og skal vera respektive medlem og varamedlem i kvar sin halvdel av funksjonsperioden på fire år.

Det skal elles oppnemnast tre representantar og i tillegg ein vararepresentant for kvar målform.

Departementet peikar ut styreleiar blant dei tre faste medlemmene frå den eine målforma og nestleiar frå den andre målforma. Styret er vedtaksført når anten leiar eller nestleiar og minst fire andre medlemmer eller varamedlemmer er til stades.

Direktøren har ansvaret for å førebu styremøta og for å ivareta sekretariatsfunksjonen for styret.

§ 4 Fagråda – samansetjing og oppgaver

Fagråda har eit særleg ansvar for å sikra at Språkrådet har breiast mogleg samfunnskontakt for arbeidet sitt. Dei skal formidla synspunkt og impulsar frå det norske språksamfunnet til styre og sekretariat og skal på tenleg måte drøfta og førebu større saker som skal avgjerast i styret. Fagråda har høve til å ta sjølvstendige initiativ innanfor eige arbeidsområde.

Arbeids- og ansvarsområdet for kvart råd skal fastsetjast av styret. Fag- og oppgaveprofilen deira kan justerast over tid avhengig av aktuelle utfordringar og strategiske prioriteringar. Etter behov kan styret også fastsetja nærmare retningslinjer for arbeids- og ansvarsdelinga mellom fagråda på den eine sida og styre og sekretariat på den andre sida.

Det kan oppnemnast inntil fire fagråd med inntil sju medlemmer i kvart, medrekna ein medlem frå sekretariatet i kvart råd. Denne skal også fungera som sekretær for vedkomande fagråd og skal delta i styremøta med talerett når styret behandlar saker som høyrer inn under fag- og ansvarsområdet til vedkomande fagråd.

Fagrådsmedlemmene skal ikkje oppnemnast som interesse-representantar, men styret må sikra at kvart fagråd er breitt samansett og har nødvendig fagkompetanse.

Begge målformer må vera representerte i alle fagråda. Av det samla talet på fagrådsmedlemmer skal det vera tilnærma like mange representantar for kvar målform.

Medlemmene i kvart fagråd skal oppnemnast for to år om gongen. Styret utpeikar leiar og eventuell nestleiar.

Dei i sekretariatet som til kvar tid er medlem av dei respektive fagråda, har i samråd med direktøren og fagrådsleiaren eit særleg ansvar for å leggja til rette for rasjonell koordinering og tenleg samarbeid mellom sekretariatet og fagrådet.

(Fastsatt av Kultur- og kirke departementet 25. april 2006)

